

ТЕМА № 1: Туристський маршрут. Класифікація туристських маршрутів

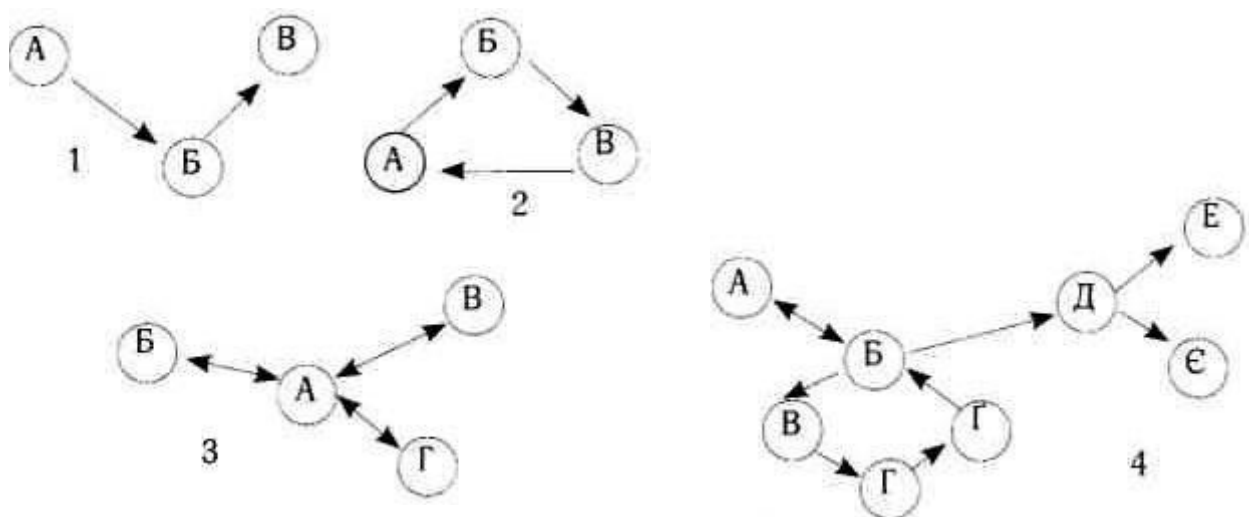
Будь-яка туристська подорож здійснюється за певним маршрутом. Маршрут виступає як невід'ємна складова туризму і найпоширеніша його форма.

Туристський маршрут – заздалегідь спланований шлях переміщення туристів географічними точками впродовж певного періоду часу.

Туристські маршрути дуже різноманітні за регіонами подорожі, природним середовищем, способом пересування і визначаються інтересами та особистими уподобаннями учасників походу. Одних більше влаштовує переміщення між пунктами маршруту автобусом, поїздом, літаком, теплоходом з ночівлею в комфортабельному готелі, інші ж віддають перевагу пішохідним походам у горах, річковим подорожам на човнах з відпочинком на природі в похідних наметах.

Класифікація туристських маршрутів. Для зручності обліку, планування і практичного використання всі маршрути можна умовно об'єднати в кілька груп на основі певних ознак за змістом охоплення території, сезонністю, способом пересування, тривалістю, складністю і т. ін.

За особливостями побудови траси туристські маршрути можна поділити на лінійні, кільцеві, радіальні, комбіновані (рис. 1).

Рис.1.1. Види маршрутів за побудовою:

1 – лінійний; 2 – кільцевий; 3 – радіальний; 4 – комбінований

Лінійні маршрути починаються в одному, а закінчуються в іншому географічному пункті. Вони проходять щонайменше через два, а то й три – чотири і більше населених пунктів, або туристських господарств.

Основною умовою організації лінійного маршруту є доступність для туристів початкового пункту чи головної турбази і можливість безперешкодного від'їзду з його кінцевого пункту. Переходи через гірські перевали, сплав по річці на човнах є здебільшого лінійними маршрутами.

Кільцеві маршрути, так само як і лінійні, можуть проходити через кілька пунктів або турбаз, але початковою і кінцевою точкою подорожі є той самий пункт.

Радіальні маршрути розраховані на виїзд або вихід туристів на екскурсії і в походи різної тривалості поблизу турбази чи населеного пункту, що є основним місцем їх перебування. Типовим зразком радіального маршруту є туристські маршрути екскурсійного характеру для ознайомлення з історико-культурними пам'яткам великих міст. У зимовий період на таку форму роботи переходять гірські турбази у зв'язку з підвищеною небезпекою сходу лавин.

Лінійні і кільцеві маршрути часто плануються в поєднанні з радіальними, що дає можливість відвідати найбільш цікаві об'єкти неподалік від основної нитки маршруту. Такі маршрути називають комбінованими

За охопленням території маршрути поділяються на місцеві, дальні (міжрегіональні), зарубіжні (виїзні).

Місцеві маршрути, як правило, не передбачають далеких переїздів від місця проживання. До них відносяться походи вихідного дня з насиченою екскурсійною програмою або відпочинком на природі. Шкільні краєзнавчі походи з метою вивчення рідного краю також здебільшого мають місцевий характер.

Дальні маршрути мають значну довжину і більшу тривалість. Під час таких маршрутів туристи мають можливість ознайомитися з різними регіонами країни, що входять до різних географічних зон і відрізняються природними умовами, історичними, культурними і побутовими особливостями. Закордонні маршрути пролягають за межами держави. За спрямованістю туристських потоків розрізняють виїзний (закордонний) і в'їзний (іноземний) туризм.

За змістом. При розробці і організації будь-якого туристського маршруту, поруч з такими обов'язковими вимогами, як рекреативність та інформативність повинні враховуватися й інші цілі, що визначаються особливостями конкретного маршруту, його загальною метою і тематичною спрямованістю. Цей аспект є ще одним критерієм для відповідної класифікації туристських маршрутів.

Пізнавальні маршрути спрямовані на ознайомлення з певною територією, її природою, історичними та культурними

особливостями.

Навчальні маршрути – шкільні походи і студентські експедиції з метою практичного засвоєння навчального матеріалу (з географії, біології, історії та інших дисциплін), а також тренувальні маршрути з елементами орієнтування на місцевості та оволодіння прийомами долаття перешкод.

Спортивні маршрути мають своєю основною метою виконання спортивних нормативів і розраховані на категорійні походи.

Розважальні маршрути базуються на розважально-ігровій або змагально-ігровій програмі відпочинку.

Мета туристського маршруту визначає змістовий аспект походу і вимагає його відповідної часової організації.

За способом пересування. Всі туристські маршрути за способом пересування можна поділити на дві великі групи: пасивні і активні.

Маршрути, на яких пересування між пунктами здійснюється за допомогою різних видів транспорту (автобуса, поїзда, літака, теплохода) без відчутного фізичного навантаження для туристів, мають *пасивний* характер. До цієї групи відноситься більшість екскурсійних маршрутів.

До *активних* маршрутів відносяться пішохідні, лижні, водні (на човнах, плотах) велосипедні та ін.

На практиці способи пересування на маршруті часто використовуються в різних комбінаціях, доповнюючи один одного. Їх вибір диктується метою подорожі, природними умовами території, її заселеністю, станом і густотою дорожньої мережі, тривалістю переїздів, наявністю тих чи інших видів транспорту тощо.

За сезонністю. Туристські маршрути можуть бути як цілорічними (щопостійно діють протягом року), так і сезонними (літніми, зимовими та ін.). Сезонність маршруту визначається природними умовами території, по якій він пролягає, станом матеріальної бази, способами пересування, наявністю шляхів сполучення і транспортних засобів. Зрозуміло, що, наприклад, лижні чи водні маршрути мають чітко виражений сезонний характер.

Взимку, коли активні походи стають неможливими, гірські турбази переходять на обслуговування любителів гірськолижного спорту, а в міжсезоння організовують автобусні маршрути з насиченою екскурсійною програмою.

За тривалістю. Тривалість туристських маршрутів значною мірою обумовлюється наявністю у подорожуючих вільного часу. Більшість подорожей здійснюється під час відпусток, канікул, у святкові і вихідні дні. Відповідно до цього

маршрути можна поділити на одноденні, короткострокові (3-5 днів) і багатоденні (більше 6 днів). Крім того, встановлення тривалості подорожі вимагає врахування ще цілого ряду факторів, і перш за все мети і змісту маршруту, кількості пунктів зупинок, способу пересування, виду транспорту, географії району подорожі, та сезонності маршруту. Тривалість туристських маршрутів, орієнтованих на переважне перебування на природі, прогулянки, активний відпочинок у поєднанні з екскурсіями і походами, досягає 10-20 днів.

Від встановлення оптимальної тривалості маршруту і часу перебування туристів у кожному з його пунктів залежить його успішне функціонування, популярність маршруту серед туристів.

За складністю. За мірою фізичного навантаження при подоланні маршрутів їх можна поділити на загальнодоступні, нескладні і категорійні.

До загальнодоступних відносяться всі маршрути експедиційного характеру з використанням транспортних засобів. Їх здатні подолати туристи будь-якого віку і фізичної підготовки.

Нескладними (некатегорійними) вважаються маршрути, що передбачають активні способи пересування і розраховані на фізично здорових туристів без спеціальної туристської підготовки і з мінімумом спеціального спорядження. До таких маршрутів відноситься більшість пішохідних, гірських, лижних, водних і велосипедних походів, що організуються турбазами.

До категорійних маршрутів слід віднести такі, подолання яких вимагає певного туристського досвіду, відповідної технічної підготовки, міцного здоров'я. Крім того, необхідно мати спеціальне спорядження.

Більшість таких маршрутів має спортивний характер. Вони організуються і проводяться самодіяльними туристськими секціями, клубами та іншими організаціями з метою виконання спортивних нормативів.

Відповідно до спортивної класифікації виділяють шість категорій складності маршрутів – I, II, III, IV, V, VI (табл. 1):

Таблиця 1

Поділ маршрутів за категоріями складності

Види походів		Категорія					
		I	II	III	IV	V	VI
Тривалість у днях (не менше)		6	8	10	13	16	20
Довжина в км (не менше)	Пішохідні	130	160	190	220	250	–
	Гірські	100	120	140	150	160	160
	Лижні	130	160	200	250	300	300
	Водні	150	175	200	225	250	250

	Велосипедні	250	400	600	800	1000	–
--	-------------	-----	-----	-----	-----	------	---

При визначенні категорії складності маршруту беруться до уваги наявність і складність природних перешкод, кількість ночівель у польових умовах, віддаленість і заселеність території, погодні умови тощо. Крім того існує ряд обмежень щодо віку і туристського досвіту учасників походу, чисельності груп та ін.

За інтенсивністю використання. За цією ознакою можна виділити маршрути постійно діючі, тимчасові і маршрути одноразового проходження.

До постійно діючих відносяться цілорічні або сезонні маршрути, прокладені в популярних туристських регіонах, що функціонують без

істотних змін протягом багатьох років. Такі маршрути, як правило, добре обладнані, вони інтенсивно використовуються туристськими організаціями.

Маршрути тимчасового використання розробляються і використовуються з метою організації виїзних туристських таборів, зльотів, тренінгів, семінарів у певному регіоні протягом одного сезону, місяця, тижня.

На одноразове проходження розраховані маршрути, що розробляються групами самодіяльних туристів у пристосуванні до конкретної траси і певного часового відрізка. Такі маршрути можуть бути організовані також суб'єктами і туристського обслуговування при наявності відповідного замовлення.